

Conclusions

It is noted that the introduction of block chain technology will ensure reliable synchronization of data, make it impossible to substitute them as a result of external interference, and will also provide an opportunity to exercise public control over the system.

Про історію втілення у світову практику та перспективи застосування інформаційної технології block chain в логістиці на підприємствах США. Базові підприємства, які впроваджують block chain в практику інформаційного менеджменту. Законодавча підтримка Конгресу США.

Ключові слова: *block chain технології, підприємства США, законодавча підтримка інформаційного менеджменту.*

Об истории создания и перспективах применения информационной технологии block chain в логистике на предприятиях США. Базовые предприятия, внедряющие block chain в практику информационного менеджмента. Законодательная поддержка Конгресса США.

Ключевые слова: *block chain технологии, предприятия США, законодательная поддержка информационного менеджмента.*

УДК 001.11:002.6

Т.А. Лугова

СТАНОВЛЕННЯ ГАЛУЗЕВОГО ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ЯК НАУКОВОЇ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В статті обґрунтовуються наукові засади дисципліни «Галузеве документознавство», виявляються відмінності наукового апарату галузевого документознавства від спеціального; засобами UML-моделювання (графічного анотування) розробляється методологічна модель вивчення галузевого документознавства як окремого напрямку розвитку науки про документ.

Ключові слова: *галузеве документознавство, спеціальне документознавство, наукова дисципліна, UML-моделювання, інфраструктура галузі, професійні комунікації.*

Постановка проблеми та аналіз історіографії. Питання структуризації науки про документ є однією з центральних в

документознавчих дослідженнях, адже відповідь на це питання дає основу для уявлення суті науки, її еволюційного шляху та перспектив розвитку.

Багато вчених поділяли науку про документ на два напрямки: теоретичне (універсальне, загальне або синтетичне) і практичне (прикладне, аналітичне, особливе, часткове, спеціальне, галузеве). При цьому вчені відзначають, що теоретичне документознавство вирішує проблеми теорії та історії документа, то практичне забезпечує безпосередній вплив науки на практику [15]. У різних варіаціях про це говорили ще Поль Отле [11], К.Г. Мітяєв [10], Н.М. Кушнарєнко [6], С.Г. Кулєшов [5], М.С. Слободяник [15]. Поділ системи документації на «універсальні» і «галузеві» вперше здійснив К.Г. Мітяєв (1959 р.) [10].

2005 року вийшла друком стаття відомого українського документознавця М.С. Слободяника, в якій він вперше увів у науковий обіг термін «галузеве документознавство» та визначив його як важливий напрям розвитку вітчизняної науки про документ [16, 5]. Це стало поштовхом до конституювання галузевого документознавства як окремої наукової та навчальної дисципліни. Відтак у ЗВО України, в яких здійснюється підготовка фахівців-документознавців розпочалася розробка контенту дисципліни «Галузеве документознавство», однією з перших у цьому процесі виступила кафедра документознавства та інформаційної діяльності (сьогодні ІДМК) Одеського національного політехнічного університету, де дисципліна викладається з 2012 року.

Багато вчених розділяють поняття «управлінське документознавство» і «галузеве документознавство». Так, Ю.І. Палєха в межах спеціального документознавства за критерієм змісту розділяє управлінське і галузеве документознавство, а за характеристиками зовнішньої форми: аудіовізуальне і електронне [13]. Н.М. Кушнарєнко відносить галузеве документознавство до часткового та особливого документознавства [6]. Л.В. Квасюк виділяє три напрямки вивчення документаційної науки: документознавство та архівознавство, документаційно-управлінська система та галузеве документознавство [3]. Останнє вчена розділяє на кадрове діловодство та спеціалізоване діловодство (документація в рекламній діяльності, дипломатичні документи, документи в науковій діяльності тощо). Так само, В.В. Бездрабко на один шабель *records management* ставить порядок управління медичною документацією, юридичною документацією, електронними документами тощо [1].

Як бачимо, в науці не склалося усталеного погляду на місце галузевого документознавства в системі досліджень про документ. Досі залишаються не обговорюваними питання щодо сутності та змісту галузевого документознавства на відміну від, наприклад, спеціального; логіки його системи наукового знання, методів і засобів пізнання; самостійного специфічного понятійного апарату, що віддзеркалює галузеву специфіку документів; і, відповідно, формування галузевих систем документації як сукупності документів, які обслуговують конкретні напрямки галузевої діяльності. Втім існує нагальна необхідність у формуванні галузевого документознавства в системі документознавчих наук, адже, як справедливо відзначав М.С. Слободяник: «Для формування галузевого документознавства існують об'єктивні передумови, пов'язані із суттєвими особливостями галузевих потоків і масивів документів та структурою і змістом інформаційних потреб користувачі» [16, 6].

Мета статті – обґрунтувати становлення галузевого документознавства як наукової та навчальної дисципліни. Для цього виявити відмінності наукового апарату галузевого документознавства від спеціального; засобами UML-моделювання (діаграми прецедентів та концептуальних класів) розробити методологічну модель вивчення галузевого документознавства як окремого напрямку розвитку науки про документ.

Виклад основного матеріалу. Щонайперше видається доцільним розрізнити поняття галузевого та спеціального документознавства, адже саме в цьому питанні спостерігається найбільше плутанини (наприклад у [4; 17]). Витоки цього, як нам видається, лежать у специфіці розуміння логіко-семантичних зв'язків понять «галузь», «професія», «спеціальність», «спеціальний» та «прикладний».

Галузь позначає сукупність організацій, підприємств, фірм, корпорацій, згрупованих і об'єднаних за певними спільними функціями, дійовими виробничими і невиробничими ознаками: спеціалізацією з випуску однотипної продукції, технології, комплексності задоволення потреб [19], це певна ділянка виробництва, науки, в якій працівники різних професій ведуть свої види документації [13]. Не випадково, галузеве документознавство називають ще професійним документознавством (за професійним спрямуванням), адже професія -

вид заняття, трудова діяльність, що вимагає певної підготовки (professional skills) (Рис.1).

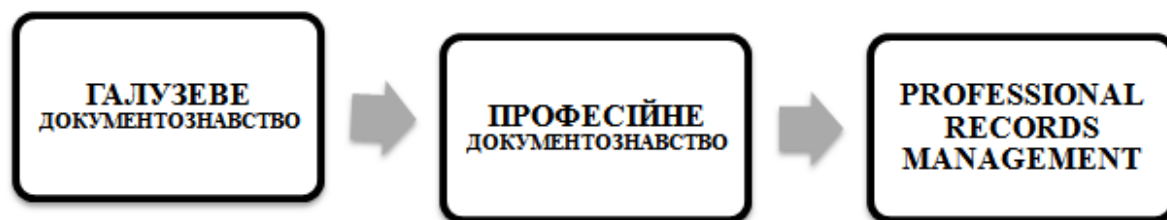

Рис.1. Семантика словосполучення «галузеве документознавство»

Отже галузеве документознавство предметом своїх досліджень має тільки ті документи та системи документації, що створюються в процесі та у результаті конкретної професійної галузевої діяльності. Ю.І. Палеха додає аспект відповідності спеціальності, на його думку об'єктом вивчення галузевого документознавства є «ведення систем документації, створеної в відповідних сферах господарства країни за напрямками трудової діяльності або згідно з функціональними обов'язками працівників (їх спеціальності)» [13]. За етимологією слово «спеціальність» від латинського *specialis* — особливий; від *species* — род, вид) позначає комплекс набутих людиною знань і практичних навичок, що дає їй можливість займатися певним родом занять у якійсь окремій відособленій галузі діяльності (науки, техніки, майстерності, мистецтва тощо). Натомість слово «спеціальний» вживається для предметів та явищ, що мають конкретне призначення або особливе призначення. Тобто головний акцент уваги робиться на специфіці різних видів та типів документів як «речей у собі», тобто без віднесення до інфраструктури галузі або особливостей професійної діяльності. У такому розумінні використовується термін «спеціальне документознавство» С.Г. Кулешовим [5], Н.М. Кушнарєнко [6], Н.Г. Швецовою-Водкою [18].

Таким чином, головною відмінністю галузевого документознавства від спеціального є тісний зв'язок з інфраструктурою та специфікою конкретно обраної галузі, в якій здійснюється документна діяльність, структура, функції та особливості якої значною мірою зумовлюється системою професійних комунікацій. О.В. Рюмшина правильно зазначає, що галузева система документації функціонує в галузі на правах інфраструктури і забезпечує за допомогою документів зв'язок з обслуговуючою сферою діяльності [14]. На думку вченої, галузеві системи документації - це сукупність взаємопов'язаних документів, які обслуговують конкретні напрямки

галузевої діяльності: здійснюють документування основного та допоміжних процесів галузі, їх законодавче та нормативне регулювання, визначають параметри нормального стану предметної галузі, вимоги до персоналу, обладнання та засобів праці, до якості кінцевого продукту галузі та його відповідності встановленим нормам, виконують облік і контроль [14].

Так, якщо до об'єктів вивчення спеціального документознавства належать електронні документи, ідеографічні (картографічні, музичні документи) та іконографічні документи (ізографічні, аудіовізуальні або кінофотофонодокументи), то в галузевому документознавстві ці документи вивчаються у певному професійному контексті: документування діяльності кіностудій, виробничих установ, медичних закладів, військово-оборонних об'єктів, закладів освіти, органів державного управління та місцевого самоврядування, органів соціального забезпечення, приватних підприємств, рекламних агентств, банківських установ, дипломатичний представництв та консульств тощо. Керуючись вищезгаданим, можна представити різницю змісту вивчення галузевого та спеціального документознавства у таблиці (табл.1), яка не претендує на вичерпність.

Таблиця 1

**Різниця галузевого та спеціального документознавства
 як наукових дисциплін**

Об'єкти вивчення спеціального документознавства	Об'єкти вивчення галузевого документознавства
Окремі види та типи документів	Системи документів у галузях, документування професійної діяльності.
Кіно-фото-фонодокументи. Музичне документування (теорія та історія нотного запису, види музичних документів).	Документування діяльності кіностудій. Документація естрадної та гастрольної діяльності, театральних концертних установ, виставок тощо.
Науково-технічні документи.	Документування виробничих установ. Документування діяльності науково-технічних інститутів.
Нормативні документи.	Документування діяльності органів стандартизації та метрології.
Патентні документи.	Діяльність органів патентування, документування винахідницької діяльності.

Архівні документи	Документування архівної справи
Музейні документи	Документування музейної справи
Видання як вид документа	Документування бібліотечної справи.
	Документування видавничої діяльності.
Правознавчі та юридичні документи (нормативно-правові акти, зразки оформлення юридичних документів).	Документація нотаріальних контор, суддів, правоохоронних органів.
Економічні документи.	Документування торгівельної та зовнішньоторгівельної діяльності. Документування перевезень у сфері торгівлі, обліково-фінансових та банківських операцій. Бухгалтерська документація. Документування банківської справи тощо.

Системний погляд на видовий склад професійної документації подає Ю.І. Палеха [13], який розділив її на ряд блоків, а саме: базовий (соціально-значимий), соціально-політичний, господарський, фінансовий, правовий, природно-науковий.

Зважаючи на велике різноманіття та експоненціальний розвиток видів професійної діяльності, об'єкт дослідження галузевого документознавства є не просто невичерпний, а й неосяжний у межах навчальної дисципліни. Складається враження, що галузеве документознавство компліятивно складається з динамічного комплексу окремих наукових дисциплін, що тісно пов'язані зі специфікою певних суспільних галузей та суміжних наук. При цьому для кожної системи документації характерні не лише взаємозв'язок і взаємна зумовленість, а й нерідко взаємопроникнення один в одного. Відтак постає питання, що поєднує ці окремі системи? Напевно методологічною основою для вивчення галузевого документознавства як окремого знання може виступати загальна модель утворення систем галузевих документів, представлена нами засобами UML-моделювання [2].

Діаграма прецедентів галузевого документознавства (рис.2) дає можливість уявити логіку змістовного наповнення та основні діючі чинники, що призводять до певного відчутного результату - утворення систем галузевих документів, а відтак і знання про них. Так, структура та особливості галузі як такої зумовлює видове різноманіття і супідрядність документів, адже кожен документ виконує необхідні для галузі функції і є віддзеркалює її. Діючі моделі менеджменту, традиції управління документацією та культура діловодства, - широке чи вузько-

управлінське розуміння поняття «документ» (детально розглянуто нами в окремій публікації [9]), усталені схеми документної діяльності тощо, - впливають на специфіку документування управлінських сторін галузі (наприклад, [7; 8]). Інформаційні технології зумовлюють інноваційну складову у ділових процесах галузі: вживання електронних документів, корпоративних та спеціалізованих електронних систем, платформ електронних комунікацій, віддаленого бронювання, звітності тощо.

Рис. 2. Діаграма прецедентів утворення системи документів у галузі та галузевого документознавства

Натомість, важіль уваги спеціального документознавства припадає на такі аспекти, як класифікаційні та типологічні характеристики документа або документної системи, знакова природа документа, його функціональний аналіз та місце у документній діяльності та комунікаціях (рис.3).

Рис. 2. Діаграма прецедентів спеціального документознавства

Метою створення моделі концептуальних класів для галузевого документознавства є оптимізація пошуку місця та ролі цієї дисципліни у циклі документознавчих наук (рис.3), формалізація питання про структуру науки для автоматизації створення програмного забезпечення управління процесом опису предметної галузі науки про документ. У цій моделі примірниками класів є абстрактні об'єкти з унікальними значеннями атрибутів, що відрізняють їх від інших об'єктів класу.

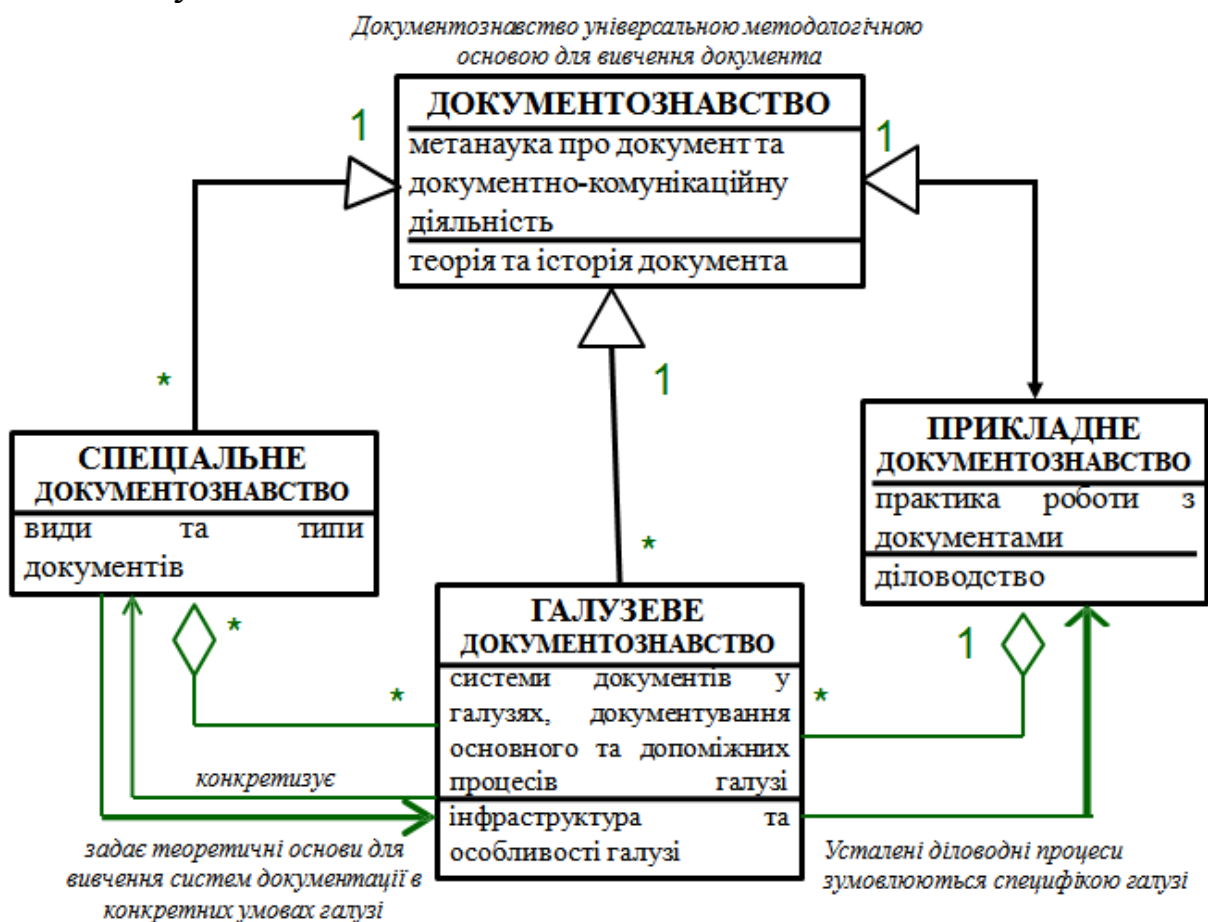

Рис.3. Діаграма концептуальних класів місця та ролі галузевого документознавства в системі наук про документ

Такими примірниками є «документознавство», «спеціальне документознавство» (СД), «галузеве документознавство» (ГД) та «прикладне документознавство» (ПД). Вони поєднані:

- зв'язками-узагальненнями - ієрархічним зв'язком між класом-батьком і дитиною зі стрілкою в сторону класу-батька. Так, документознавство виступає класом-батьком для СД, ГД та ПД, адже є метанаукою про документ, натомість СД, ГД та ПД наслідують всі ознаки науки документознавство;

- *агрегатною асоціацією* - зв'язком виду «частина-ціле» - ГД як наукова дисципліна є частиною універсальних дисциплін СД та ПД;
- *іменованою асоціацією* - спрямованим зв'язком між класами як дія одного класу над іншим класом: СД є теоретичною основою для вивчення систем документації в конкретних умовах галузі, а ГД надає специфіку ustalеним діловодним процесам. У діаграмі Венна ця асоціація буде виглядати дещо по-іншому (рис. 4).

Рис. 4. Діаграма Венна. Місце галузевого документознавства в системі наук про документ

- *кратністю /multiplicity зв'язку* - характеристикою, яка вказує, скільки примірників одного класу може взаємодіяти зі скількома примірниками іншого класу. Так, універсальні дисципліни подають єдиний ustalений погляд на методологію діловодних процесів (ПД) та сутність окремих видів та типів документів, яких так само багато, як і суспільних галузей, які постійно змінюються та розвиваються.

Представлена діаграма не претендує на вичерпність та є лише фрагментом, що показує взаємозв'язки з обраними аспектами документознавства, але у подальших дослідженнях може бути доповнена проблематикою документології, інформаціології, кадрового документознавства тощо. Така графічна анотація змісту, структури та особливостей галузевого документознавства як наукової та навчальної дисципліни є основою для подальшої її розробки у спеціалізованому конструкторі та стане платформою для спільного наукового обговорення та партнерської розробки предметного поля галузевого документознавства.

Висновки. Все вищевикладене дає можливість констатувати, що галузеве документознавство є надскладною міждисциплінарною науковою та навчальною дисципліною документознавчого циклу, яка вивчає системи документації та документну діяльність у галузі.

Особливістю знання галузевого документознавства є невідривний зв'язок вивчення документних систем з інфраструктурою галузі та її специфікою, зумовленістю межами професійних комунікацій. Галузеве документознавство має свою логіку наукового знання (наприклад, загальна модель утворення систем галузевих документів), самостійний понятійний апарат, що віддзеркалює галузеву специфіку документів, та функціонально виправдане місце у циклі документознавчих дисциплін. В цьому сенсі повністю погоджуємося з думкою Ю.І. Палехи [12; 13], що блоки управлінських (корпоративних) і галузевих (професійних) систем документації складають єдину традиційну систему, що забезпечує її існування і розвиток в цілому.

Список використаних джерел

1. Бездрабко В.В. Документоведение в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток: [монографія]. – К.: Четверта Хвиля, 2009. – 720 с.
2. Буч Г. Язык UML. Руководство пользователя / Г. Буч, Д. Рамбо, И. Якобсон; пер. с англ. Мухин Н. – 2-е изд. – М.: ДМК Пресс, 2006. – 496 с.
3. Квасюк Л.В. Підготовка фахівців з документознавства та інформаційної діяльності у Національному університеті «Острозька академія» / Л.В. Квасюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://naub.org.ua/?p=778#more-778>
4. Кислюк К.В. Спеціальне документознавство. Модульний курс. - К., 2011. – 192 с.
5. Кулешов С. Новий погляд на структуру документознавства // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 10. – С. 24-27.
6. Кушнарєнко Н.Н. Документоведение: Учебник / Н.Н. Кушнарєнко. — Изд. 2-е, перераб. и доп. — К. : Знання, 2000. — 156 с.
7. Лугова Т. Військово-медична документація як складова галузевого документознавства / Т. Лугова, В. Черниш // Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та інновації: зб. матеріалів ІІІ Міжнар.наук.-практ.конф., Одеса, 23-24 березня 2017 р. / під заг.ред.: В.Г. Спрінсяна. – Дніпропетровськ : Середняк Т.К., 2017. – С. 27-35.- <http://opu.ua/upload/files/hsf/dsia/Tatiana%20Lugovaya,%20Vadim%20Chernysh.pdf>
8. Лугова Т. Склад та особливості військової документації в контексті галузевого документознавства / Т. Лугова, Н. Корольчук // Актуальні питання документознавства та інформаційної діяльності: теорії та

- інновації: зб. матеріалів III Міжнар.наук.-практ.конф., Одеса, 23-24 березня 2017 р. / під заг.ред.: В.Г. Спрінсяна. – Дніпропетровськ : Середняк Т.К., 2017. – С. 70-73.
9. Лугова Т.А. Еволюція систем електронного документообігу підприємств / Т.А. Лугова, О.Є. Акімов // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2013. – № 1. – С. 16-20.
10. Митяев К.Г. История и организация делопроизводства в СССР: учеб. пособие / К.Г. Митяев; ред. А.В. Чернов.– М. : МГИАИ, 1959.– 359 с.
11. Отле П. Библиотека, библиография, документация: Избранные труды пионера информатики / П. Отле; Рос. гос. б-ка; Пер. с англ. и франц. Р.С. Гиляревского и др.; Предисл., сост., коммент. Р.С. Гиляревского. — М.:ФАИР-ПРЕСС, Пашков-дом, 2004. — 350 с.
12. Палеха Ю.І. Документування у підприємницькій сфері: навч. пос. (із зразками сучасних документів) / Ю.І. Палеха. – К. : Ліра-К, 2010.- 512 с.
13. Пути развития науки о документе [Електронний ресурс] // Персональний сайт Юрія Івановича Палехи. – Режим доступу: <http://dilo.kiev.ua/naukovi-praci-puti-razvitiya-nauki-o-dokumente.html>
14. Рюмшина Е.В. Отраслевая система документации в сфере высшего профессионального образования [Электронный ресурс]: дисс. канд.пед.н. по специальности 05.25.02 / Е.В. Рюмшина. – Краснодар, 2011. – 180 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/otraslevaya-sistema-dokumentatsii-v-sfere-vysshego-professionalnogo-obrazovaniya>
15. Слободяник М. Структура сучасного документознавства // Вісн. Кн. палати. – 2003. – № 4. – С. 18-21.
16. Слободяник М.С. Галузеве документознавство: перспективні напрями досліджень // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 17–18 травня 2005 р. – К., 2005. Ч. 1. / Редкол.: Г.В. Власова, Л.А. Дубровіна, М.С. Слободяник та ін. – 244 с. – С.5-8.
17. Українське документознавство (1991-2011): наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України» ; уклад.: М.С. Слободяник, О. А. Політова ; наук. ред. та авт. вступ. ст. М.С. Слободяник ; відп. за вип.. Т. І. Вилегжаніна. – К., 2012. - <http://nplu.org/storage/files/d-91-11.pdf>

18. Швецова-Водка Г. М. Структура документознавства та його місце серед суміжних наукових дисциплін / Г. М. Швецова-Водка // Студії з архів. Справи та документознавства. – 2004. – Т. 12. – С. 120-125.
20. Галузь [Електронний ресурс] // Словопедія. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/38/53395/378315.html>

The article substantiates the scientific principles of the discipline "Sectoral Documentation", reveals the differences of the scientific apparatus of branch document science from the special one. With the help of UML modeling (graphical annotation) a methodological model for the study of sectoral document science as a separate direction for the development of the science of the document is being developed.

Keywords: Sectoral (industry-specific, branch, department) documentation, special documentation, scientific discipline, UML modeling, industry infrastructure, professional communications.

УДК 651.2:004.91

В.Ю. Сікорська, О. Солярик

ОГЛЯД СУЧАСНИХ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

У статті розглянуто поняття системи електронного документообігу. Проаналізовано основні системи електронного документообігу, які використовуються в Україні.

Ключові слова: документообіг, система електронного документообігу, інформація.

Усі підприємства, незалежно від форми власності, масштабів та сфери діяльності, створюють, опрацьовують та зберігають документи. Їхній рух в установі від дати створення чи одержання до дати завершення виконання або надсилання називається документообігом [1].

Документообіг є системою, що матеріалізує процеси збирання, перетворення, зберігання інформації, а також процеси управління: підготовку та прийняття рішень, контроль за їх виконанням. Головне правило організації документообігу – оперативне проходження документів. Через стрімке зростання обсягів інформації, її структурна